

Dávid Ferenc mártír-halálának 375-ik évi emléke

Az Unitárius Egyház, amely Erdélyben a XVI. században született meg s amelynek életrekeltője Dávid Ferenc volt, a vallásos reformáció XVI. századának Erdélyben a legkiválóbb képviselője, a lehetőség határain belül évszázados küzdelmei alatt mindig szívében hordta e nagy reformátorának szellemét. A XVI. század szülte (1510) s az is okozta mártír-halálát 1579 november 15-én. Egyházunk a századok folyamán óriási küzdelmet folytatott, hogy ne csak fennmaradhasson, hanem tanúbizonyságot tehessen arról a nagy szellemi és lelki hivatásról is, amit Isten rábízott megvívandó célként. Természetes, hogy hosszú időn keresztül főképpen létért való küzdelmével volt elfoglalva s mivel nem csupán élni akart, hanem történeti értékeket is akart kitermelni egyetemes feladatként, minden időben fölsajgott lelkéből az unitárizmusnak örök hivatása, az ember egyetemes-életének kialakulása közepette.

Mégis igazában csak a XVIII. században s még inkább a XIX-ben gondolhatott arra, hogy saját magában kiformálja Dávid Ferencnek mártír szellemét, valláserkölcsi értékeit és prófétai óhaját. 1868-ban a Tordai Zsinaton ülik meg 1568 január 6—13-ig tartott nagyhírű tordai Országgyűlés világhírű határozatának emlékét. E határozat szerint „... a prédikátorok minden helyeken hirdessék az Evangéliumot, kiki az ő értelme szerint és a község, ha venni akarja jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse... Ezért senki a szuperintendensek közül, se egyebek, a prédikátorokat meg ne bánthassák, a religioért senki se szidalmaztassék, az előbbi constitúciók szerint. És nem engedtetik meg senkinek, hogy tanításáért más bárkit is fogsággal, vagy helyétől való megfosztással fenyegetsen, mert a hit Isten

ajándéka, az hallásból léssen, mely hallás Isten igéje szerint vagyon.“

A kereszténység életében ez volt az első igazi, evangéliumi alapon álló vallás — és lelkiismereti — szabadság kimondása, s e tény Dávid Ferencnek szellemét örökre emlékezetessé teszi az egyetemes emberi élet történetében. 1868-ban a tordai Zsinaton Ferenc József kolozsvári lelkész, ki később 52 évig volt püspök, a következőket mondta: „Én itt nem tehetem, hogy még egyszer meg ne emlékezzem Dávid Ferencről, ki Krisztusnak emberi természetét tanítván s azt, hogy a Szentírásnak csak a magától való Isten imádása és segítségül hívása parancsolatik, s e tanaiért, mint hitújító és országháborító holtig tartó fogságra ítéltetett: így szólott őt környező azon kevés híveihez, kik a helyzet rettentő pillanatában is őt meg nem tagadták vala, meg ne botránkozzanak az én balesetemen, a világ halálom után meg fogja látni és bizonyjal megtapasztalja, hogy csak az egyetlen egy Isten az, aki magát isteni tisztelettel tiszteltetni kívánja.“ A második nagy egyházi ünnepség 1879-ben volt, Dávid Ferenc halálának 300 éves évfordulója alkalmából. E Zsinatot Székelykeresztúron tartották meg s az Egyház és hívei megnyilatkozása teljesen méltó volt Dávid Ferenc szellemének és életművének történeti és egyetemes értékéhez. Egyfelől egy nagyobb alapítványt kezdeményeztek, másfelől Jakab Elek tollából megjelent Dávid Ferenc emléke című hatalmas munka s ennek a munkának a nyomán megindult a maga tündöklő emelkedő pályáján Dávid Ferencnek hatalmas szellemi útja az unitarizmus kitermelésében. Ezt követőleg 1884-ben Dr. Boros György indítványára létesítik a Dávid Ferenc egyletet népünk vallás-erkölcsi életének fejlesztésére és ápolására. Majd 1910-ben, Egyházunk történetében egy örökké emlékezetes nagy Zsinaton, a világ összes unitáriusainak képviselője mellett ünnepli meg Unitárius Egyházunk Dávid Ferenc születésének 400 éves emlékét. Ebből az alkalomból egyéb intézkedések mellett életre kel a Dévai unitárius „Golgotán“ Dávid Ferenc szenvedésének és halálának színhelyén az első Dávid Ferenc emléktábla. A felirat a következő volt: „Dévavár börtönében szenvedett ki 1579-ben vallásos meggyőződésének hirdetéséért haláláig tartó fogságra ítélt Dávid Ferenc, a Magyarországi Unitárius Egyház megalapítója és első püspöke. A nagy reformátor születésének 400-ik évfordulóján kegyelettel állította ez emléktáblát szellemének örököse, a Magyarországi Unitárius Egyház 1910-ben.“

Mivel az első világháború zivatarai elsodorták ezt a táblát, Egyházunk 1929 november havában új emléktáblát állított fel a már ismert szöveggel. A második világháború ezt is elsodorván, 1948 augusztus 8-án az Egyház új emléktáblát állít.

Déva vára általában a multban unitárius Golgotának számított, de Egyházunk nem jajveszékelő bánattal és szomorúsággal gondol rá, hanem hálát ad az isteni gondviselésnek, hogy egykori alapítója és első püspöke prófétai mártír lelkénél fogva föl tudott hatni e nagy multú vár mártír hivatásáig. Örömmel gondolunk arra, hogy a legnagyobb és legfenköltebb emberi eszményhez, Jézushoz hasonlóan Dávid Ferenc is kiállotta a történeti próbát s megalapozta nagy lelkével és mártír szellemével Unitárius Egyházunk örökidőkre szóló létjogosultságát.

Amikor ezzel kapcsolatban a multa gondolunk, mindig a jövőt látjuk szemünk előtt, amint Unitárius Egyházunk egyetemes emberi hivatásából folyóan törhetetlenül küzd az emberi haladásért, az anyag és a szellem fejlődéséért, szívében az istenországának örök gondolatával, amely szerint földi életében Isten akaratát kell, hogy teljesítse.

Mikor élt Dávid Ferenc.

A címben fölvetett kérdésen nem azt értem, hogy mikor született és mikor halt meg Dávid Ferenc. Ezek az időpontok közismertek. Igaz ugyan, hogy születésének időpontja bizonytalan. Közvetlen forrásunk eddigelé nincsen és nem valószínű, hogy ezután kerülne napfényre olyan adat, mely ezt a kérdést végleges és megnyugtató megoldásra juttatná. Halála időpontját már jobban ismerjük. Az esztendőben minden följegyzés egyetért: 1579. A hónapra nézve már eltérések vannak az egykorú és közel egykorú adatok között. Az unitárius történetírás november fogadta el és ennek a valószínűsége nem kétséges. A halál napja tekintetében már határozott bizonytalanság van, de adatok híján ezidőszerint nem lehet a kérdést véglegesen lezárni. Közmegegyezés szerint 15-ike az elfogadott nap. Ez időpontok között élt tehát Dávid Ferenc és ezeket az időpontokat általában ismerik. Ez alkalommal azonban nem ezekkel a részletkérdésekkel kívánunk foglalkozni.